

Hana Eichlerová: Problematika sociální exkluze v České republice po roce 1989

Bakalářská práce

Fakulta humanitních studií UK

Posudek vedoucího práce

Hana Eichlerová pracovala na problematice své bakalářské práce několik let. Začátek byl spojen s její významnou aktivní rolí v ukládání a následném zpracovávání dat o klientech občanského sdružení Naděje (Praha, Opletalova ulice). Tady si ověřila možnosti a bariéry, které sebou takové působení nese – šlo vlastně o zvláštní druh práce v terénu. Řešení metodických problémů spojených s identifikací a vhodným ukládáním dat z oficiálního dokumentu do podoby využitelné pro hromadné zpracování dat představují zkušenost, která je využitelná obecněji. Absolvování cesty od tohoto sběru až ke zpracování a interpretaci, a to dokonce v obecnějších teoretických souvislostech, to je jádro svébytného výzkumu, který Hana Eichlerová musela uskutečnit, aby mohla svou bakalářskou práci zpracovat. Byl to postup obrácený proti obvyklé cestě řešení výzkumu – na počátku stála určitá podoba dat a na konci jejich zasazení (přesněji: zasazení poznatků z nich vyplývajících) do teoretických souvislostí. Mohu říci, že v tomto zpracování postupovala Hana Eichlerová samostatně a poučeně, na druhé straně ne mimo konzultace s vedoucím. V žádném případě nešlo o ne – spolupráci. Potíž byla spíše v délce zpracování, protože nastalé přestávky občas vracely řešení do předchozích etap. Ale myslím, že se zásadní úskalí podařilo zvládnout a předložená práce je kvalitní.

Nejcennější na ní je samotná prezentace výsledných dat. Musím připomenout, že jde o první takto rozsáhlá validní data o souboru lidí, kteří představují reprezentanty množná té části populace, která je nejvíce exkludovaná. Všechna dosavadní šetření této skupiny populace jsou značně sporná pokud jde jejich validitu a reliabilitu i reprezentativitu. Tady sice také nevíme jak velký je základní soubor, ale rozsah zpracovávaného výběrového souboru je tak veliký, že lze s daty z tohoto šetření pracovat jako s dosud nejucelenějšími údaji o této skupině lidí v naší zemi. To je samo o sobě pro bakalářskou práci výjimečná situace.

Pokud jde o cestu „od dat k teorii“, tak je také, podle mého názoru, vydařená. Problém spočíval spíše v mnohosti teoretických konceptů sociální exkluze a hledání těch či toho z nich, který by byl využitelný. Možná, že ve snaze o orientaci přehnal Hana Eichlerová šíři teoretického záběru. Snad intenzivnější zaměření na jeden pohled či část (bez zabíhání k souvislostem s občanstvím, ale i sociálním státem a s různými pohledy na exkluzi) by bylo výhodnější. Na druhé straně ale nejde o chybu – téma klientů o.s. Naděje je téma spojené s nahlížením problému, který je ucelený. Nejde ho „rozdělit“ do dílčích pohledů a úloh. Text sám má některé chyby, které jsou zřejmě důsledkem spěchu či širé záběru. Hned v úvodu je překlep či nedoručení, které by mohlo mít – bez dodatečného vysvětlení – velký vliv na obhajobu. To tehdy, když se čtenář dočte, že (str. 6) „Cílem práce je přiblížit fenomén sociální exkluze u nižších vrstev a zjistit.“ Co zjistit, se čtenář nedoví. Prosím o doplnění.

Podobně na str. 47, kde zase není dořečena věta. „Nezanedbatelný je také podíl klientů, který dosahuje 33,3 %...“ – z kontextu je jasné, že jde o propuštěné z vězení, ale v textu samotném to chybí. Pozor na češtinu (str. 49 např.). „Zatímco dvacetiletí jsou v drtivé většině svobodní a také svobodní“ (str. 53), apod.

I když autorka pracovala s bohatou literaturou, tak se občas stalo, že prameny pro některá tvrzení či poznatky v textu čtenář nenajde. Takhle nepřesnost má několikerou podobu. Např. je někdy pramen uveden až za textem a čtenář si není jist, k čemu všemu se vztahuje, jindy není uveden vůbec a přesto je prezentováno autoritativní tvrzení (např. při uvádění mezinárodních organizací zabývajících se sociálním vyloučením – str. 36, nebo i souhrnná informace o o.s. Naděje, tamtéž).

Sympatické jsou reakce autorky na některé postupy a souvislosti sociální exkluze (např. na přístupy k řešení bydlení podle Luxe), ale i tady jde občas o příliš striktní vyjádření, které by chtělo buďto víc vyargumentovat.

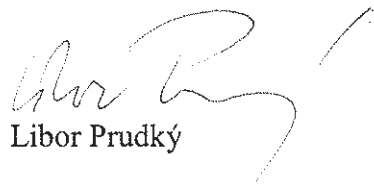
Na druhé straně je škoda, že autorka v analýze párových vztahů neuvádí ty, které nevyšly jako statisticky významné a u analyzovaných zase tendence, které lze z porovnání skutečných a standardizovaných rozložení v kontingenční tabulce vyvozovat. Argumentace by byla plastičtější a přesvědčivější. Obecnější pohled ukazuje, že z 8 statisticky významných vztahů je vlastně sedm spojeno s věkovou diferenciací. Není také jasná úroveň statistické významnosti, kterou autorka vzala v úvahu.

Srovnání základních charakteristik klientů o.s. Naděje s celou populací je důležité pro posouzení podoby zkoumaných exkludovaných.

To pak umožňuje – jako vyústění celé analýzy – shrnout zjištěné poznatky a posoudit potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz.

V závěru autorka shrnuje poznatky z obou částí práce a potvrzuje platnost řady východisek z literatury právě na základě výsledků výzkumu klientů o.s. Naděje. Podle mého názoru je nejvíce hodné pozoru zjištění, že jádro těchto klientů tvoří spíše mladší lidé. Potřeba většího zaměření sociální péče na počátky životní dráhy je, zdá se, zásadním prakticky využitelným poznatkem, který z bakalářské práce H. Eichlerové vyplývá.

Práce je výjimečná. Jak tématem, tak velkou samostatností autorky při zpracování. I přes šíři tématu se autorce povedlo téma „udržet“ v celku, takže je možné dosadit empirická zjištění do obecných konceptuálních východisek. To považuji za nejcennější. I když se v práci najdou chyby, jde podle mého mínění jednoznačně o výbornou práci. Navrhuji ji ocenit někde kolem 43 kreditů.

Libor Prudký

V Praze, 9. 3. 2007